

***Me jonkun kanssa* – kaksitulkinainen pronominikonstruktio suomessa ja suomenruotsissa**

1 Johdanto

Sekä suomessa että suomenruotsissa monikollinen pronominikonstruktio *me jonkun kanssa* on monimerkityksinen sen suhteen, millaiseen joukkoon se viittaa (esimerkit 1 ja 2). Varsinkin suomenruotsissa tämän monimerkityksellisen käytön on mielletty kuuluvan vähemmän huoliteltuun, puhuttuun kieleen (Bergroth 1928 [1917], 103). Monikollinen pronomini *me* näyttää viittaavan merkitykseen 'minä' tilanteessa, jossa seuralais-sanalla referentti sisältyy *me*-pronominin viittausalaan (Sirola-Belliard 2016, 287). Esimerkit 1 ja 2 havainnollistavat konstruktion monimerkityksisyyttä.

- (1) **Me** mentiin **Annan kanssa** kaupunkiin.
'Me ja Anna menimme kaupunkiin.'
'Minä ja Anna menimme kaupunkiin.'

- (2) **Vi** for **med Anna** till stan.
'Me ja Anna menimme kaupunkiin.'
'Minä ja Anna menimme kaupunkiin.'

Kuten esimerkkien 1 ja 2 tulkinnat osoittavat, osallistujien määrä voidaan ymmärtää kahdella eri tavalla. Ensimmäinen tulkintavaihtoehto on se merkitys, joka monikollisella pronominilla lähtökohtaisesti on: se viittaa useaan toimijaan, joiden lisäksi joukkoon lukeutuu Anna. Osallistujia on vähintään kolme.

Toisessa tulkinnassa kyse on puhujasta ja Annasta. 'Minä ja Anna' -tilanteessa monikollista pronominia käytetään tietyllä tapaa yksiköllisessä merkityksessä. Tämä on huomionarvoista, sillä lähtökohtaisesti monikollinen pronomini viittaa moneen henkilöön: yksiköllinen tulkinta 'minä' vaatii erityisen kontekstin.¹ Kun esimerkkien (1) ja (2) pronomini saa yksiköllisen tulkinnan, konstruktion jälkiosa, adpositiolauseke, nimeää kaikki muut joukon osallistajat, jolloin pronominin täsmennettäväksi jää vain yksi toimija, puhuja.

---

¹ Tutkimuksessa käsiteltävän konstruktion lisäksi tältä osin samoin toimivia ilmauksia ovat kuitenkin mm. kuninkaallinen *me*, hoitotyössä esiintyvä, puhuteltavaan viittaava *me* (esim. *Me mennään nyt pesulle ja sitten syömään*) sekä mm. lapsia puhuteltaessa esiintyvä *me ...vanhemman kanssa* (*Me mennään nyt isän kanssa autolle ihan kiltisti*) (ks. esim. Collins–Postal 2012).

Tulkintaa voidaan kuvata siten, että Anna lukeutuu monikkopronominin ilmaisemaan monikolliseen joukkoon sen sijaan, että Anna lisättäisiin siihen. Kielenkäyttäjä valitsee tällä konstruktiolla osoittaa ryhmään kuuluvuutta. Pienimmillään tämä ryhmä voi koostua vain kahdesta osallistujasta, kuten esimerkkien 1 ja 2 jälkimmäinen tulkinta osoittaa.

Tyypillisesti konstruktiossa esiintyy monikon ensimmäisen persoonan pronomini *me* tai *vi*, mutta toinen ja kolmas persoona tulevat myös kyseeseen, kuten esimerkit 3 ja 4 havainnollistavat (Holmberg–Kurki 2019, 253–254).

- (3)   - Var är Elsa?
              - **De** for **med Anna** till stan.
              'He lähtivät Annan kanssa [he ja Anna] kaupungille.'
              'He lähtivät Annan kanssa [Elsa ja Anna] kaupungille.'

Lisäksi konstruktion *kanssa*-ilmaus voi nimetä ryhmään sisällytettäväksi useamman kuin yhden toimijan (4).

- (4)   Ootteko **te** ollu **Korhosten kanssa** sit enää missään tekemisissä?
              'Oletteko te ja Korhoset olleet sitten enää missään tekemisissä?'
              'Oletteko sinä ja Korhoset olleet sitten enää missään tekemisissä?'

Pronominin merkityksen muodostuminen tällä tavoin tekee konstruktiosta poikkeuksellisen (ks. Holmberg–Kurki 2019, 244–247, Kurki 2022, 111–115). Suomen kielen osalta poikkeuksellisuus ei ole kuitenkaan tuottanut kielenhuollollisia kannanottoja, ja käyttöä voi tästä näkökulmasta luonnehtia tunnusmerkittömäksi. Konstruktiio vaikuttaakin soveltuvan hyvin virallisiin suomen rekistereihin: esimerkki 5 esiintyy tasavallan presidentin uudenvuodenpuheessa vuodelta 1995.

- (5)   Kuluneen vuoden aikana eri maakuntiin tekemilläni vierailuilla **tunsimme puolisoni kanssa** erityisen rohkaisevana sen, kuinka monet vaikeissa elämäntilanteissa kamppailevat lähimmäisemme ovat jaksaneet säilyttää elämänmyönteisyytensä.
(Ahtisaari 1995.)

Suomenruotsin vastinetta on sen sijaan pidetty finlandismina, jota on syytä välttää (Bergroth 1928 [1917], 103), mutta varsinkaan puhuttu kieli ei ole seurannut tätä kehotusta (Holmberg–Kurki 2019,

244).² Käyttö on kuitenkin puhekielistä, eikä se näytä soveltuvan virallisimpiin rekistereihin. Esimerkin 5 käännökseen tasavallan presidentin uudenvuodenpuheesta (esimerkki 6) konstruktiota ei ole sisällytetty, mikä havainnollistaa käytön eroa.

- (6) Under mina besök i olika delar av landet fann **min hustru och jag** det speciellt uppmuntrande att konstatera att många medmänniskor – trots att de befinner sig i en svår livssituation - har lyckats bevara sin positiva livsinställning. (Tasavallan presidentin kanslia 1995.)

Toisaalta esiintymiä voi kohdata medioissa, esimerkiksi radiossa tai haastattelutekstien sitaateissa

(7). Jälkimmäisessä kyse voi olla julkaisua varten käännetystä lausunnoista, joissa on valittu hyödyntää suomenruotsin vastinetta *minä ja joku* -muotoisen aukikirjoittamisen sijaan.

- (7) På måndagen beslöt **vi med Mika** att vi fortsätter nästa år. (FNB 2000.)
'Me päätimme Mikan kanssa [minä ja Mika] maanantaina, että jatkamme ensi vuonna.'

Muista ruotsin kielen varianteista vastaava konstruktiio puuttuu.³ Skandinaavisten kielten lähimmät tutkitut vastineet esiintyvät islannin ja fäärin kielissä (Sigurðsson–Wood 2020, 1–16).

Konstruktiotyyppi esiintyy myös useissa Euroopan itäisten osien alueille ja niiden ympärille sijoittuvissa kielissä: rakenteeltaan hyvin samankaltaiset konstruktiot ovat käytössä virossa (Erelt 2008, 97–106), venäjässä (Vassilieva–Larson 2005, 101–124), latviassa (Schwartz 1988, 237–249), puolassa (Cable 2017, 1–10) ja unkarissa (Dékány 2009, 231–244). Lisäksi konstruktiotyyppi on käytössä seuraavissa kielissä, nimettyjen tutkijoiden henkilökohtaisesti toimittamiin tietoihin perustuen: luulajansaame (Hanna Danbolt Ajer), pohjoissaame (Sirkka Saarinen), liettua (Marija Girulienė), valkovenäjä (Lena Borise), tšekki (Ludmila Veselovská), slovakki (Michal Starke), sloveeni (Adrian Stegovec), albania (Dalina Kallulli), bulgaria (Iliyana Krapova), kreikka (Georg Höhn) ja turkki (Kadri Kuram). Pelkästään Euroopan alueelle ilmiö ei kuitenkaan rajoitu, vaan vastaavia konstruktiota on tavattavissa Kaakkois-Aasiassa (Reid 2009, 267–270), Oseaniassa (Lichtenberk 2000, 1–3) ja

---

² Ilmiö on osa kokonaiskuvaa, jossa suomenruotsi on eriytynyt ruotsinruotsista (ks. esim. Lindström 2003, 547–549), vaikka institutionaalinen kielenhuolto (esim. Bergroth 1917) on pyrkinyt säilyttämään kielellistä yhtenäisyyttä torjumalla suomenruotsin alueellisesti leimautuneita piirteitä, niin sanottuja provinsialismeja tai finlandismeja (Lindström 2003, 547–549, ks. myös Hällström-Reijonen 2012, 39–70).

³ Konstruktiio ei esiinny Ruotsissa puhutun ruotsin varianteissa (Lars-Olof Delsing, Görel Sandström ja Johan Brandtler, henkilökohtainen yhteydenpito). On kuitenkin mahdollista, että Virossa puhuttu ruotsi on ainakin yksittäisissä esiintymissä hyödyntänyt vastaavaa konstruktiota (Ida Västerdal, henkilökohtainen yhteydenpito).

Pohjois-Amerikassa (Cable 2017, 1). Ei ole selvää, liittyykö Euroopassa lähekkäin tavattavien konstruktioiden historiaan kielikontaktikehitystä, mutta suomenruotsin kohdalla esitetty hypoteesi on, että kyse on kielikontaktista suomen kanssa (Bergroth 1928 [1917], 103), joskin konstruktiota on luonnehdittu myös venäläisperäiseksi (Bergroth 1917, 106).

Konstruktion käyttöä suomen ja suomenruotsin syntaksissa ei ole tutkittu aiemmin. Suomen kielen osalta se on mainittu lyhyesti osana laajempaa komitatiivi-ilmausten käytön selvitystä (Sirola-Belliard 2016, 287–288), mutta laajempiin kieliopin kuvauksiin (esim. ISK) sitä ei ole sisällytetty, vaikka konstruktiotyypin vastineita muissa kielissä käsitellään syntaktisena, ei semanttisena, ilmiönä (ks. esim. Vassilieva–Larson 2005). Suomenruotsin konstruktio on saanut osakseen ainoastaan kielenhuollollista huomiota (Bergroth 1917, 106–107; 1928 [1917], 103, Levälahti 2020). Työ konstruktion syntaksin kuvaamiseksi on aloitettu (Holmberg–Kurki 2019; Kurki 2022), mutta kattavaa selvitystä sen historiasta ja hyväksyttävyydestä, muun muassa alueellista levikkiä koskien, ei ole. Tämän artikkelin tavoitteena onkin analysoida yksiköllisen merkityksen hyväksyttävyyttä suhteessa kielenkäyttäjien ikään ja alueelliseen taustaan. Artikkelin tutkimuskysymys on, miten laajalti kielenkäyttäjät hyväksyvät yksiköllisen tulkinnan. Analyysin tarkoitus on selvittää suomessa ja suomenruotsissa esiintyvien konstruktioiden hyväksyttävyyden keskinäistä suhdetta. Siinä missä konstruktiota yksiköllisine tulkintoineen pidetään suomessa tavallisena (Levälahti 2020), ei sen hyväksyttävyydestä suomenruotsissa ole tutkittua tietoa. Tämä analyysi auttaa arvioimaan perusteita oletukselle, että suomenruotsin konstruktio on peräisin suomesta, kuten on esitetty (ks. Bergroth 1928 [1917], 103).

Artikkeli⁴ rakentuu seuraavasti. Luvussa 2 esitellään tutkimuksen aineisto ja metodi sekä perustellaan, miksi artikkeli jakautuu historialliseen tarkasteluun ja kyselyaineiston hyödyntämiseen. Luvussa 3 esitellään, mitä konstruktiotyypin historiallisesta taustasta voidaan saada selville, ja luku 4 koostuu kyselyaineiston tarjoamasta nykykielen kokonaiskuvasta. Analyysien yhdessä tuottamat johtopäätökset esitellään luvussa 5.

2 Tutkimuksen tavoite, aineisto ja menetelmät

Artikkeli koostuu kahdesta tutkimuksesta, jotka ovat kyselyaineiston määrällinen analyysi ja historiallinen tarkastelu. Määrällisen tutkimuksen tavoite on selvittää, millaiset kielenkäyttäjät

---

⁴ Kiitän Sananjalan nimettämiä arvioitsijoita lukuisista parannusehdotuksista, jotka osoittautuivat ratkaisevan tärkeäksi avuksi käsikirjoituksen valmistelussa.

hyväksyvät *me jonkun kanssa* -konstruktion sen yksiköllisessä tulkinnassa suomessa ja suomenruotsissa. Tarkasteltavia muuttujia ovat kielenkäyttäjien ikä ja alueellinen tausta. Päämääränä on näiden havaintojen avulla tutkia, kokevatko vastaajat konstruktion kuuluvan puhekieleen riippumatta heidän iästään ja alueellisesta taustastaan vai onko sen hyväksynnässä näihin liittyviä kytköksiä. Taustamuuttujia koskeva määrällinen analyysi on valittu lähestymistavaksi, jotta voidaan havainnoida, toteutuuko lainautumishypoteesi jonkinlaisena epäsuhtana näitä koskevissa tuloksissa. Alueellisen taustan suhteen huomionarvoista on, että suomen *kanssa*-postpositiolla ilmaistuilla eroamattomilla osa–kokonaisuussuhteilla, joihin konstruktio lukeutuu, voidaan puhekielessä ilmaista sellaisia osa–kokonaisuussuhteen merkityksiä, joita yleiskielessä ei ole, mutta murteesta riippuen tällaiset ilmaukset voivat olla täysin neutraaleja (Sirola-Belliard 2016, 287–288). Vaikuttaa siis siltä, että murretaustalla voisi olla kytkös siihen, kuinka neutraali konstruktio on puhekielessä.

Alueellista taustaa tarkastellaan kyselyaineiston vastaajien kotipaikkakuntien murrealueisiin perustuen, mutta analyysissä huomioidaan lisäksi vastaajien ilmoittama muu asuinhistoria. Tätä jaottelua ja siitä artikkelissa käytettäviä nimityksiä selostetaan tarkemmin luvun 4 alussa. Ei ole erityistä syytä olettaa, että vastaajien ikä vaikuttaisi konstruktion hyväksymiseen suomen kielessä, mutta suomenruotsin konstruktioita koskevan tutkimusaukon vuoksi se on valikoitunut toiseksi tarkasteltavaksi muuttujaksi. Määrällisen selvityksen aineistonkeruu kuvataan luvussa 2.2, ja analyysi esitellään luvussa 4. Siihen johdattelevana ja taustoittavana osiona toimii historiallinen analyysi (luku 3), jonka tavoitteena on pohjustaa kuvausta havainnoilla siitä, miten varhaisessa historiassa konstruktion voidaan todeta olleen kirjallisessa käytössä.

2.1 Historialliset aineistot

Historiallisten aineistojen tarkastelussa hyödynnetään tekstikorpuksia, joiden annotointiin voidaan kohdistaa konstruktion mahdolliset esiintymät yksilöiviä hakuja. Näistä hakutuloksista tarkasteluun tuodaan ne näytteet, joissa on kontekstin perustelevana kyseessä juuri konstruktioita määrittävä yksiköllinen tulkinta. Historialliset korpusaineistot koostuvat kirjoitetusta kielestä. Soveltuvia näytteitä aikakausien puhutusta kielestä ei ole käytettävissä, minkä vuoksi havaintoja ja johtopäätöksiä voidaan tehdä rajatusti. Konstruktion nykykäytöstä johdettavissa oleva arvio on, että sen kirjalliset esiintymät indikoivat myös puhutussa kielessä esiintyvää käyttöä.

Aineistona historialliseen tarkasteluun olen käyttänyt 1500-luvulta noin vuoteen 1810 yltävää Vanhan kirjasuomen korpusta (VKS), vuosien 1809–1899 kirjallisuutta, lehtiä ja kirjoja kattavaa

Varhaisnykysuomen korpusta (VNSK), Metsäsuomalaisten kirjeet Gottlundille -kokoelmaa (MKG), joka yltää 1820-luvulta 1870-luvulle, sekä Elias Lönnrotin kirjeenvaihtokokoelmaa (ELK), jonka aineisto sijoittuu vuosien 1823 ja 1884 väliin. Varhaisnykysuomen korpus sisältää joitain Elias Lönnrotin kirjeenvaihtokokoelmaan kuuluvia kirjeitä, jotka esitellään tässä osana jälkimmäistä. Lisäksi tarkastelen Kansalliskirjaston lehtikokoelman (KLK) suomenkielisiä lehtiä 1820-luvulta aina 2000-luvulle saakka. Joitain lehtivuosikertoja sisältyy myös Varhaisnykysuomen korpukseen (VNSK). Kaksoiskappaleet esitellään tässä artikkelissa osana Kansalliskirjaston lehtikokoelmaa (KLK).

Suomenruotsin historiallisena aineistona toimivat Kansalliskirjaston klassikkokirjaston ruotsinkielinen osakorpus (KKR), joka koostuu kirjallisuudesta vuosikymmeniltä 1810–1930, Kansalliskirjaston lehtikokoelman (KLK) ruotsinkieliset lehdet vuosikymmeniltä 1770–1940. Lisäksi käytössä on Paul Sinebrychoffin kirjearkisto⁵ (PS) vuosilta 1895–1909 sekä Språkbankenin historiallisen suomenruotsalaisen korpuksen kirjeenvaihtokokoelmat (SB), joihin sisältyy kirjeaineistoa 1700-luvun alusta 1950-luvun loppuun.

2.2 Kyselytutkimus

Tarkastelen konstruktion hyväksyttävyyttä ja sen laajuutta vuoden 2019 lopussa toteutetun kyselytutkimuksen tulosten avulla. Kyselyn tavoite on ollut selvittää, hyväksyvätkö informantit konstruktion esiintymiä erilaisten esimerkkilauseiden havainnollistamisessa syntaktisissa kokoonpanoissa. Kysely onkin koostettu alun perin juuri lauseopillista tarkastelua varten, ja sitä on hyödynnetty aiemmin toteutettuun tutkimukseen konstruktion syntaktisesta luonteesta (Kurki 2022, 120–123). Aineistonkeruuseen sisältyneitä tietoja vastaajien äidinkielestä, iästä, sukupuolesta, kotipaikkakunnista ja pitkäaikaisista asuinpaikkakunnista ei ole siinä analysoitu kattavasti, ja tämä tutkimus kohdistuukin juuri näihin muuttujiin. Niiden avulla pyrin vastaamaan siihen, millaiset kielenkäyttäjät hyväksyvät konstruktion ja millä edellytyksin. Kyselyllä ei voida kuitenkaan tavoittaa konstruktion todellista käyttöä ja sen laajuutta: tarkasteltavana on ainoastaan kielenpuhujien käsitys käytöstä ja siten korkeintaan potentiaalinen käyttö.

Kyselyn tuottama data kattaa 810 äidinkieleltään suomenkielisen ja 618 suomenruotsia edustavan informantin vastaukset. Kyselytutkimuksessa hyödynnettiin esimerkkilauseita (8–24), joista informantit saivat antaa arvionsa. Suomenruotsin kysely koostui 14 esimerkkilauseesta. Suomen

---

⁵ Paul Sinebrychoffin kirjearkisto pitää sisällään paljon yhteydenpitoa Ruotsiin, minkä vuoksi aineisto ei kaikilta osiltaan edusta suomenruotsin kielenkäyttöä täysin varauksetta.

kieltä koskevaan versioon sisältyi näitä vastaavien lauseiden lisäksi kolme esimerkkiä, joissa testatuille konstruktion ominaisuuksille ei ruotsissa ole suoraa vastinetta.

Tässä tutkimuksessa käsiteltävät esimerkit on korostettu lihavoinnilla. Korostamattomat esimerkit rajautuvat tämän tutkimuksen ulkopuolelle vastausten määrään liittyvistä syistä, joita kuvataan tarkemmin tämän luvun lopussa ja luvun 4 alussa.

- (8) a. **Me ollaan Annan kanssa sitä mieltä, että ilmanlaatu on parantunut.**
b. **Vi tycker med Anna att luftkvaliteten har blivit bättre.**
- (9) a. **Me Annan kanssa lähdetään lomamatkalle.**
b. Vi med Anna ska fara på semester.
- (10) a. **Me lähdetään lomamatkalle Annan kanssa.**
b. **Vi ska fara på semester med Anna.**
- (11) a. He eivät tunne meitä Annan kanssa.
b. De känner inte oss med Anna.
- (12) a. **He ajattelivat meidän Annan kanssa olevan idiootteja.**
b. De ansåg oss med Anna vara idioter.
- (13) a. **Meitä Annan kanssa harmitti, että tultiin myöhässä.**
b. Det retade oss med Anna att vi kom för sent.
- (14) a. **Hän pyysi meitä Annan kanssa pysymään kotona.**
b. Han bad oss med Anna att stanna hemma.
- (15) a. Tämä on meidän vene Annan kanssa.
b. Det här är vår båt med Anna.
- (16) a. Tämä on meidän Annan kanssa vene.
b. Det här är vår med Annas båt.
- (17) a. **Annan kanssa me seisottiin siellä laiturilla ja heiluteltiin.**
b. **Med Anna stod vi där på bryggan och vinkade.**
- (18) a. **Miksi te ette tulleet Annan kanssa vierailulle?**
b. **Varför kom ni inte med Anna på besök?**
- (19) a. **Valokuva teistä Annan kanssa on tuolla.**
b. **Bilden av er med Anna står därborta.**
- (20) a. – **Missä Elsa on?**
– **He menivät Annan kanssa kaupungille.**
b. – **Var är Elsa?**
– **De for med Anna till stan**

- (21) a. **Kenen kanssa te olitte Lanzarotella viime vuonna?**
b. **Med vem var ni på Lanzarote förra året?**
- (22) **Menkää Annan kanssa heti haravoimaan.**
- (23) **Siellä oli nuori tarjoilija palvelemassa meitä Annan kanssa.**
- (24) **Meitä on Maijan kanssa niin helppo huijata.**

Kysely rakentui seuraavasti: Jokaisesta esimerkkilauseesta esitettiin kysymys, voisiko informantti käyttää kyseistä lausetta itse. Tämän jälkeen seurasivat merkitystä koskevat kysymykset, esimerkiksi: voiko esimerkkilause tarkoittaa 'Minä ja Anna olemme sitä mieltä, että ilmanlaatu on parantunut', voiko esimerkkilause tarkoittaa 'Me ja Anna olemme sitä mieltä, että ilmanlaatu on parantunut' (kuva 1). Merkitystä koskeviin kysymyksiin arvionsa ovat saaneet antaa vain informantit, jotka ovat ilmoittaneet joko voivansa käyttää esimerkkilauseita itse tai olevansa epävarmoja. Osallistujia on voinut vastata myöntävästi kumpaankin merkitykseen. Kielteisen vastauksen käyttöön antaneilta informanteilta arvioita merkityksistä ei ole kerätty (kuva 2). Vastausvaihtoehdot kaikissa kysymyksissä ovat olleet muotoa *kyllä, ei* ja *en ole varma*.

Kuva 1. Esimerkkilauseita koskevat kysymykset.

Me...Annan kanssa

(1) Me ollaan Annan kanssa sitä mieltä, että ilmanlaatu on parantunut.

Kuulostaako (1) ilmaukselta, jonka voisit itse sanoa? *

Kyllä Ei En ole varma

Voiko (1) tarkoittaa (a)?

(a) Minä ja Anna olemme sitä mieltä, että ilmanlaatu on parantunut. *

Kyllä Ei En ole varma

Voiko (1) tarkoittaa (b)?

(b) Me ja Anna olemme sitä mieltä, että ilmanlaatu on parantunut. *

Kyllä Ei En ole varma

Edellinen

Seuraava

Kuva 2. Esimerkkilause, jota informantti ei itse käyttäisi.

Me...Annan kanssa

(1) Me ollaan Annan kanssa sitä mieltä, että ilmanlaatu on parantunut.

Kuulostaako (1) ilmaukselta, jonka voisit itse sanoa? *

Kyllä Ei En ole varma

Edellinen

Seuraava

Kyselytutkimuksen tiedonkeruu on tapahtunut yksinomaan verkossa. Linkki kyselyyn jaettiin sosiaalisissa medioissa (Facebook ja Twitter), joissa osallistujat ja muutoin aiheesta kiinnostuneet jakoivat sitä edelleen.

Koska kyselytutkimuksen ensisijainen tehtävä on ollut tuottaa aineistoa syntaksin tutkimukseen (Kurki 2022, 120–123), mukana on ollut tarkoituksella kieliopillisuudeltaan kyseenalaisia lauseita, esimerkiksi *Tämä on meidän Annan kanssa vene* ja *Det här är vår båt med Anna*. Näissä sellaisten vastausten osuus, joiden mukaan vastaaja voisi käyttää esimerkkejä omassa kielenkäytössään, on jäänyt pieneksi: suuri osa vastaajista ei voisi käyttää esimerkkilauseita lainkaan. Tässä tutkimuksessa hyödynnetään kyselytutkimuksen aineistoa siten, että tarkastelun kohteena ovat vain ne lauseet, joita vähintään 30 % vastaajista on ilmoittanut voivansa käyttää itse (korostetut lauseet esimerkeissä 8–24). Tätä heikomman tuloksen saaneet esimerkkilauseet on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle, koska tulkintoja koskevien vastausten määrä jää liian vähäiseksi sellaisten vertailujen tekemistä varten, joissa huomio kohdistuu vastaajia koskeviin taustamuuttujiin. Erityisen paljon tästä syystä tarkastelun ulkopuolelle rajautuu esimerkkilauseita, joissa konstruktio esiintyy katkeamattomana muodossa *me jonkun kanssa*. Katkeamattoman konstruktion hyväksynnän vähäisyys, erityisesti suomenruotsissa (ks. Kurki 2022, 122–123), on keskeinen osa konstruktion syntaktista analyysiä, joka ei kuitenkaan sisälly käsillä olevaan artikkeliin.

3 Konstruktion käyttö historiallisissa aineistoissa

Tässä luvussa kuvaan konstruktion käyttöä historiallisten korpusaineistojen avulla. Korpuksissa esiintyviä *me ... jonkun kanssa* -konstruktioita käsitellään suomen osalta luvussa 3.1 ja suomenruotsin osalta luvussa 3.2. Niiden yhteydessä tarkastellaan myös, miten konstruktioyhtyyppiä on käsitelty kielenhuoltoon liittyen. Normatiiviset kannanotot muodostavat tässä historiallisen lähteen, josta voidaan tehdä havaintoja ja johtopäätöksiä konstruktion käyttöä koskien. Huomionarvoista itsessään on myös kielenhuollollisen keskustelun puuttuminen.

3.1 Konstruktion historiaa suomen kielessä

Suomen kielessä konstruktio voidaan jäljittää vähintään 1800-luvun alkuun. Tätä vanhempien aineistolähteiden (VKS) kohdalla haasteeksi muodostuu tekstilajiltaan sopivien aineistojen puute. Esimerkiksi tyypillisimmissä uskonnollisissa teksteissä ei juurikaan anneta sen kaltaisia selvityksiä omasta toiminnasta jonkin ryhmän osana, joissa *me jonkun kanssa* olisi tarpeellinen ilmaus. Lakien ja

asetusten kohdalla lainsäätäjiin tai toimeenpanijoihin viittaava *me* ei vastaavasti voi kovin luontevasti viitata yksittäiseen toimijaan.

Käytettävissä olevista historiallisista aineistoista konstruktioyypin otollisimmaksi esiintymisympäristöksi näyttävät muodostuvan kirjeet. Syy voi olla kirjeiden edustamassa vapaammassa rekisterissä tai tekstityypin tavanomaisessa sisällössä: henkilökohtainen viestintä koskee usein omia tai vastaanottajan tekemisiä ja aikomuksia. Metsäsuomalaisten kirjeisiin Gottlundille (MGK) ja Elias Lönnrotin kirjeenvaihtoon (ELK) onkin tallettunut useita esimerkkejä, joissa kontekstin perusteella tulkinta on todennäköisimmin yksiköllinen. Esimerkit (25–32) esittelevät otoksen selkeimmistä löydöksistä, joiden yksiköllistä tulkintaa konteksti puoltaa.

- (25) Mäninä syxynä olimme, **me, sen vanhimman poijan kanssa** Commisionilla (MKG, Eriçh Orainen > Carl Axel Gottlund, 23.12.1822)⁶
- (26) niin hyvät puhut **myö sen erkin kansa** puhtin (MKG, Staffan Immoinen > Carl Axel Gottlund, 15.10.1825)
- (27) Terveinä olemme saaneet olla ja rauhallista perhe-elämää viettää, **vaimoni, ja nuorten poikaini kanssa**. (ELK, Karl Fredrik Lönnrot > Elias Lönnrot)
- (28) Olemme hyvin tyytyväiset olleet **Hilman kanssa**, eikä hän vielä itsekään ole ikävätänsä valittanut, (ELK, Elias Lönnrot > Antero Warelius, 10.10.1867)
- (29) ja **apulaiseni maisteri R. Oppmanin kanssa** teimme koko päivän ahkerasti työtä, (ELK, Paavo Tikkanen > Elias Lönnrot, 26.10.1865)
- (30) Lukiisamme **Veli Liljebladin kanssa** Suomen Syntyä, havattimme me ilolla, että Maamme nimi on sana aivan kauniisti juohatettu, (ELK, Carl Saxa > Elias Lönnrot, 15.11.1835)
- (31) Samassa asiassa olemme taas uuden kerran **Karsteenin kanssa** eri ajatuksesta. (ELK, August Engelbrekt Ahlqvist > Elias Lönnrot, 10.5.1845)
- (32) Huwittawa on jo muutenkin saadani tietoja entiseltä kotomaaltani, sitä enemmän Sinulta, **jonka kanssa** monta puhetta olemme waihetelleet, (ELK, Samuel Roos > Elias Lönnrot, 24.5.1847)

Me jonkun kanssa, merkityksessä 'minä ja joku', vaikuttaa kuuluvan sinänsä tunnusmerkittömään ilmaisukeinojen joukkoon tämänkaltaisessa tekstissä. Esimerkkejä on löydettävissä useilta eri

---

⁶ Kirjeenvaihdon näytteiden yhteydessä ilmoitetaan lähettäjä, vastaanottaja sekä kirjeen päiväys siltä osin kuin ne ovat tiedossa.

kirjoittajilta. Metsäsuomalaisten kirjeiden ja Lönnotin kirjeenvaihdon tarjoamat esimerkit 25–32 vahvistavat konstruktion olleen kirjallisessa käytössä 1800-luvun alussa. Aikakauden kirjallisuutta edustavasta korpuksesta (VNSK) ei sen sijaan löydy esimerkkejä siitä. *Me jonkun kanssa* -muotoisia ilmauksia kirjallisuus toki hyödyntää, mutta yksiköllistä 'minä ja joku' -tulkintaa konteksti ei näissä osumissa tue vaan viittaa paremminkin monikolliseen 'me ja joku' -tulkintaan (33).

(33) SIMEONI. Ei akkunaa sentähden särjetä, vaan keskustelkaamme koreasti **lukkarin kanssa**. (VNSK, Aleksis Kivi, *Seitsemän veljestä*, 1870)

Lehtiaineiston (KLK) tarkastelu osoittaa, että konstruktio on kuitenkin ollut 1800-luvulla myös lehdistön käytössä (esimerkki 34). Aineiston esiintymät vaikuttavat sijoittuvan vanhimmillaan 1800-luvun puoliväliin.

(34) Se oli nyt yhtä näytöstä – – tapausnäytelmästä, jota **me papin rouwan kanssa** lähdettiin katsomaan. (KLK, *Suometar* no. 10 11.03.1853)

Oikeakielisyyden kannalta konstruktio on jäänyt varsin vähälle huomiolle, vaikka sen monitulkintaisuus periaatteessa lukeutuukin sen tyyppisiin kysymyksiin, joita kielenhuolto käsittelee (vrt. esim. ohjeistus kaksitulkintaisiin *saakka, asti ja mennessä* -ilmauksiin, ks. *Kielitoimiston oikeinkirjoitusopas* 2012, 35–36). Esimerkiksi *Kielitoimiston oikeinkirjoitusopas* (2012) ei mainitse tutkittavaa konstruktioita lainkaan. Julkisessa keskustelussa konstruktio mainitaan kuitenkin toisinaan oikeakielisyydyskysymysten ja monitulkintaisuuden aiheuttamien väärinkäsitysten yhteydessä (esim. Kotimaisten kielten keskuksen blogikommenteissa, ks. Koskela 2014).

Katsaus historiallisiin aineistoihin osoittaa, että suomessa konstruktio on ollut kirjallisessa käytössä 1800-luvun alkupuoliskolla. Sanomalehdissäkin siihen on voinut törmätä 1800-luvun puolivälissä.

3.2 Konstruktion historiaa suomenruotsissa

Historiallinen tarkastelu tavoittaa esimerkkejä konstruktion käytöstä myös suomenruotsin aineistossa. 1800-lukua vanhemmassa tekstiaineistossa myös suomenruotsia koskee konstruktion esiintymiselle sopivien rekisterien vähäinen määrä (ks. 3.1). Varhaisimmat esimerkit sijoittuvat 1800-luvun loppuun. Selkeiden löydösten ohella myös suomenruotsin aineisto tarjoaa runsaasti epävarmoja osumia: samoin kuin suomenkielisessä aineistossa, myös tässä on vaikea todentaa, onko kirjoittaja tarkoittanut yksiköllistä vai monikollista merkitystä. Monitulkintaisia tapauksia onkin

löydettävissä sekä Paul Sinebrychoffin kirjearkistosta (PS) että Språkbankenin historiallisen suomenruotsalaisen korpuksen kirjeenvaihtokokoelmista (SB), mutta kummankaan osumista yhtäkään ei voida varmuudella perustella merkitykseltään yksikölliseksi. Esimerkki (35) sijoittuu kirjeeseen, jossa kumpikin tulkinta on sinänsä mahdollinen.

- (35) **vi** har gort kiöp **med Fru Sten** , om en gammal varg skins pels (SB, Prostinnan Charlotte Liljenstrands familjebrev 1.4.1835)
'olemme tehneet neiti Stenin kanssa kaupat vanhasta sudennahkaturkista'

Käytössä oleva Kansalliskirjaston ruotsinkielisten lehtien kokoelma (KLK) tarjoaa katsauksen julkaisutarkoituksiltaan hyvin monentyyppisiin lehtiin. Kokoelmassa esiintyy monitulkintaisia osumia, mutta myös ilmeisiä esimerkkejä. Osumat, joissa yksiköllinen tulkinta on vahvasti kontekstin tukema, sijoittuvat tyypillisesti erilaisten kertovien tekstien dialogiosuuksiin (esimerkit 36–38). Kyse on joko kokonaisuudessaan yhdellä kertaa tai jatkokertomuksina julkaistuista, usein kaunokirjallisista, teksteistä.

- (36) Men våra lynnen passade ej ihop' och **vi** grälade **med Laura** från morgon til kväll. (KLK, *Nya Pressen* no. 316 20.11.1887)
'Mutta luonteenlaatomme eivät sopineet yhteen ja Lauran kanssa me [minä ja Laura] kinastelimme aamusta iltaan.'
- (37) Men **med Georgina** använde **vi** alltid den rena toskanska munarten. (KLK, *Åbo Tidning* no. 199 26.07.1896)
'Mutta Georginan kanssa [minä ja Georgina] käytimme aina puhdasta Toscanan murrettä.'
- (38) Tack för bjudningen Matts, nog ska **vi** komma **med Janne**. (KLK, *Pellervo*, svensk upplaga, no. 1 01.1901)
'Kiitos kutsusta, Matts, me tulemme Jannen kanssa [minä ja Janne] varmasti.'

1900-luvun alussa konstruktio näyttää olleen myös kirjallisuuden käytössä, mistä esimerkin (39) tarjoaa Kansalliskirjaston klassikkokirjaston ruotsinkielinen osakorpus (KKR).

- (39) En gång, flere år efter de händelser jag här ofvan nämnt, när **vi med Martin Wegelius och Edelfelt** diskuterade dessa saker, frågade Edelfelt Wegelius – –. (KKR, *Människor som jag känt: personliga minnen, utdrag ur bref och anteckningar af Jac. Ahrenberg - Tredje delen* 1908)

’Kerran, vuosia yllä mainitsemini tapahtumien jälkeen, kun keskustelimme Martin Wegeliuksen ja Edelfeltin kanssa [minä, Martin Wegelius ja Edelfelt] näistä asioista, Edelfelt kysyi Wegeliukselta – –.’

Kielenhuollon kannanottojen tarkastelu osoittaa, että 1900-luvussa konstruktio näyttää myös kuuluneen myös puhuttuun suomenruotsiin. Hugo Bergroth (1917, 106–107; 1928 [1917], 103) toteaa, että esimerkiksi *vi va’ med honom på teatern* edustaa vähemmän huolletussa puhekielessä tavattavaa ilmaistyyppiä, jota tulisi oikeakielisyyssyistä välttää. Konstruktion alkuperä on Bergrothin (1917, 106) mukaan joko venäjän tai, myöhemmin tarkennettuna, suomen kielessä (Bergroth 1928 [1917], 103). Yksityiskohtaisempaa analyysiä konstruktion käytön yleisyydestä kielenhuolto ei tarjoa, mutta sen täytyy olla ollut siinä määrin tavanomainen, että ohjeistus on nähty tarpeelliseksi. Kielenhuollon näkemys vahvistaa aineistolöydöksistä vedettävän johtopäätöksen: konstruktio on ollut käytössä jo 1800-luvun loppupuoliskolla.

4 Konstruktion hyväksyttävyyden nykykielen kyselyaineistossa

Tässä luvussa tarkastellaan kyselytutkimuksen tuottamaa ainestoa. Sitä koskevat havainnot muodostavat nykykieltä koskevan läpileikkauksen konstruktion hyväksyvistä kielenkäyttäjistä. Havainnollistan konstruktion hyväksyttävyyttä kyselytutkimuksen esimerkkilausein. Esimerkit 17a ja 17b (esitetty edellä luvussa 2.2) edustavat sekä koko esimerkkilauseen että yksiköllisen tulkinnan hyväksyttävyyttä koskevilla kysymyksillä menestyneitä näytteitä: laaja joukko vastaajia on ilmoittanut voivansa käyttää niitä puheessaan, minkä lisäksi yksiköllinen tulkinta on ollut monikollista suositumpi.

Vastaajista 88 % ilmoitti voivansa käyttää esimerkkiä 17a itse. Yksiköllisen ’minä ja Anna seisoiimme...’ -tulkinnan merkitystä arvioineista osallistujista hyväksyi 95 %; moniköllisen ’me ja Anna seisoiimme...’ -tulkinnan vain 51 %.

(17) a.   **Annan kanssa me** seisottiin siellä laiturilla ja heiluteltiin.

Vastaavaa suomenruotsin esimerkkiä 17b voisi kyselyn mukaan käyttää 66 % vastanneista. Myös sen merkitysvaihtoehdoista suositumpi on yksiköllinen ’minä ja Anna seisoiimme laiturilla ja heiluttelimme’; sen hyväksyi 78 % arvionsa antaneista. Moniköllisen ’me ja Anna seisoiimme laiturilla ja heiluttelimme’ hyväksyi 68 %.

(17) b. **Med Anna stod vi där på bryggan och vinkade.**

Hyväksyttävimpinä esimerkkilauseina vastaajat pitivät niitä, joissa konstruktion pronomini toimii lauseen subjektina eikä adpositiolauseke seuraa sitä välittömästi vaan esiintyy lauseessa joko myöhemmin tai pronominin edellä (ks. 17a ja 17b). Esimerkkilauseiden keskinäisiä eroja kyselyn tuloksissa voidaankin havainnollistaa esimerkkien 11a ja 11b avulla. Niitä vain harva vastaaja arvioi voivansa käyttää. Esimerkkiä 11a voisi kyselyn perusteella käyttää 15 % vastanneista, ja esimerkin 11b käyttöä omassa puheessaan puolsi vain 1 % vastanneista (8 informanttia). Ongelmallisuus ei kuitenkaan näytä liittyvän yksilölliseen tulkintaan 'he eivät tunne minua ja Annaa', sillä lukumäärältään vähäisessä arvioijajoukossa se oli pääosin hyväksytty.

(11) a. He eivät tunne **meitä Annan kanssa.**

b. De känner inte **oss med Anna.**

Yllä esitellyt näytteet ilmentävät vaihtelua, joka vallitsee konstruktion erilaisten syntaktisten kokoonpanojen välillä. Toisaalta rakenteellisen vertailun kautta saadaan esille myös merkityksiä ja niiden preferenssijärjestystä koskevia eroja: lauseen loppuun, kauemmas pronominista, sijoittuva adpositiolauseke vahvistaa monikollisen merkityksen suosiota kyselyssä (Kurki 2022, 113–123). Yksiköllinen tulkinta ei ole tällöinkään poissuljettu, eikä hyväksyntää koskeva tarkastelu ole rajattavissa syntaktisin perustein tiettyihin esimerkkilauseisiin. Tässä luvussa vertailuja esitellään yksiköllisen tulkinnan hyväksyntää koskevien tulosten keskiarvoina, jotka on koostettu luvun 2.2 esittelystä korostetuista esimerkkilauseista. Yksittäisiä esimerkkilauseita hyödynnetään kuitenkin tulosten tarkempaan havainnollistamiseen. Vastaajien alueellista taustaa tarkastellaan seuraavasti: Tarkastelussa hyödynnetään kunkin vastaajan antamaa tietoa kotipaikkakunnastaan. *Kotialueella* puolestaan viitataan murrealueeseen, jolle kotipaikkakunta sijoittuu. Lisäksi tarkastellaan vastaajan laajempaa asuinhistoriaa eli kaikkia tämän mahdollisesti ilmoittamia asuinpaikkoja kytköksissä murrealueisiin.

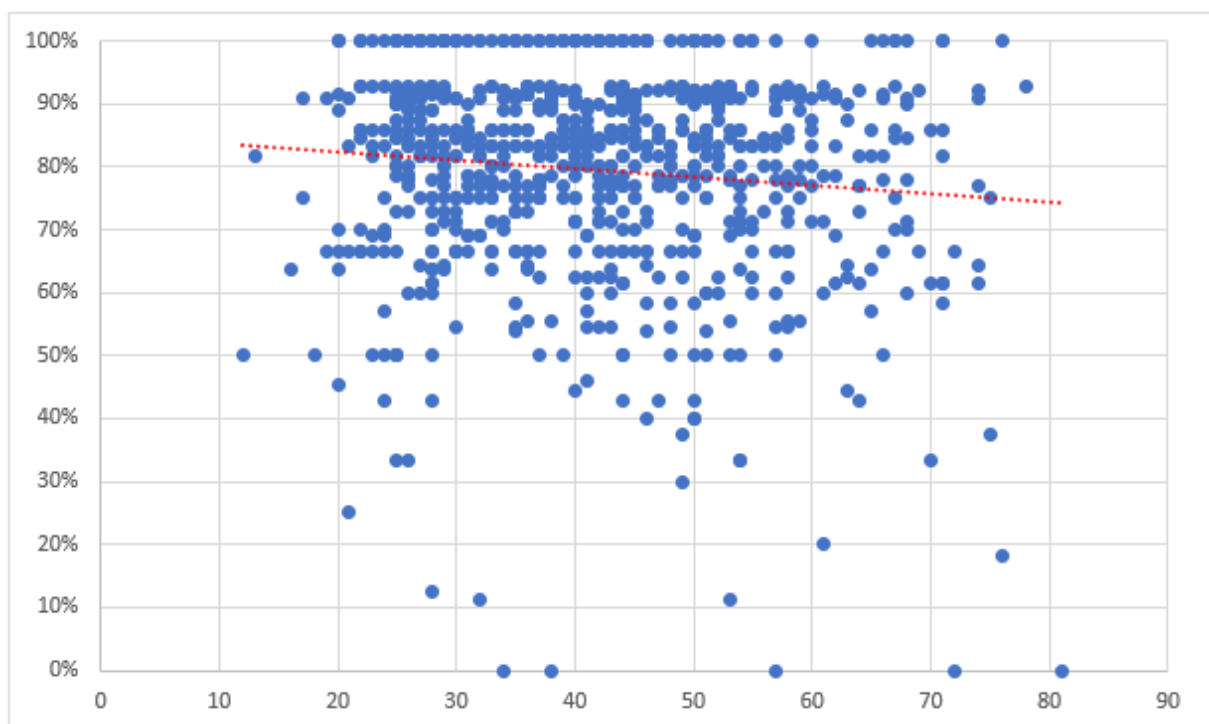
4.1 Konstruktion hyväksyntä suomen kielessä

Luvussa 2.2 esitelty aineisto kattaa 810 suomenkielisen osallistujan vastaukset tarkasteltavaa konstruktiota koskevaan kyselytutkimukseen. Esimerkkilauseita koskevien arvioiden lisäksi kyselyssä oli mahdollista ilmoittaa seuraavia vapaaehtoisia tietoja: ikä; kotipaikkakunta; muut paikkakunnat, joilla on asunut. Informanteista 802 on ilmoittanut ikänsä ja 804 antanut tietoa asuinhistoriastaan

ilmoittamalla kotipaikkakuntansa sekä mahdollisia muita asuinpaikkakuntia. Tämän luvun analyysi perustuu siis 14 esimerkkilauseen arvioihin (ks. luku 2.2).

Kyselytutkimus keräsi kattavasti vastauksia noin 20–70-vuotiailta osallistujilta, mutta aineistossa korostuvat jonkin verran 30–50-vuotiaiden vastaukset. Kuvio 1 esittää miten suuressa osassa arvioimiaan lauseita vastaajat pitävät yksiköllistä tulkintaa mahdollisena. Vastauksiin sisältyy paljon hajontaa, joskin hyväksyntäosuuden hienoinen lasku iäkkäämpien vastaajien joukossa on tilastollisesti melkein merkitsevä (regressioanalyysin mukaan $p = 0,011$).

Kuvio 1. Vastaajan ikä ja yksiköllisen tulkinnan hyväksyntä Suomessa.

Alueellista vaihtelua tarkastellaan tässä tutkimuksessa erittelemällä vastaajien kotialueita (taulukko 1). Vastaajien ilmoittamat kotipaikkakunnat on siis jaoteltu seuraaville murrealueille: pääkaupunkiseutu, lounais- ja välimurteiden alue, hämäläismurteiden alue, savolaismurteiden alue, pohjalaismurteiden alue sekä peräpohjalaismurteiden alue. Käsittelyn ulkopuolelle jäävät kaakkoismurteiden edustajat (16 informanttia), muu Uusimaa (13 informanttia) sekä kotipaikkakuntia useilta eri murrealueilta nimenneet vastaajat (20 informanttia) johtuen ryhmien pienestä koosta. Näiden kanssa muut-kategoriaan on ryhmitelty myös vastaajat, jotka eivät ole ilmoittaneet asuinpaikkojaan koskevia taustatietoja (6 informanttia). Taulukossa 1 yksiköllisen tulkinnan hyväksyntä on ilmoitettu keskiarvona 14 tarkastellusta esimerkkilauseesta. Kyseessä on siis

keskiarvo siitä, miten suuri osuus kutakin lausetta ilmoituksensa mukaan käyttämään kykenevistä vastaajista pitää yksiköllistä tulkintaa hyväksyttävänä.

Taulukko 1. Yksiköllisen tulkinnan hyväksyntä suomessa kotialueittain.

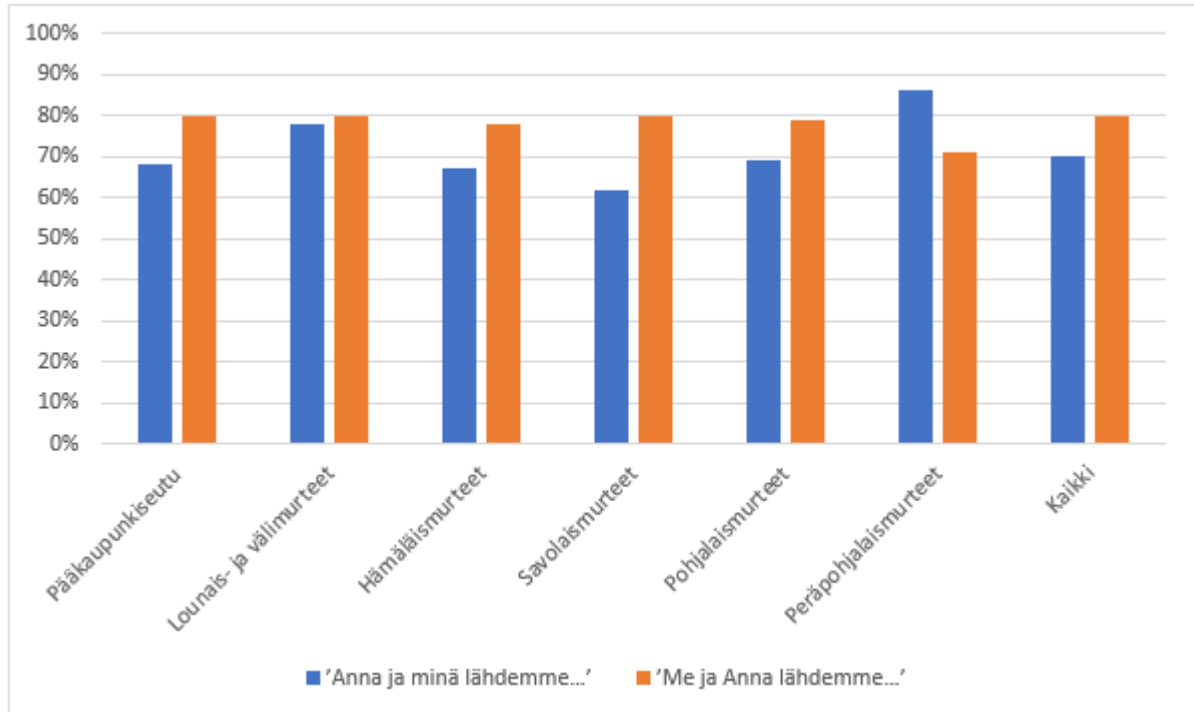
Vastaajan kotialue	Ryhmän koko: informantteja (osuus kaikista)	Yksiköllisen tulkinnan hyväksyntä, keskiarvo
Pääkaupunkiseutu	136 (17 %)	80 %
Lounais- ja välimurteet	121 (15 %)	83 %
Hämäläismurteet	200 (25 %)	81 %
Savolaismurteet	160 (20 %)	80 %
Pohjalaismurteet	99 (12 %)	82 %
Peräpohjalaismurteet	39 (5 %)	88 %
Muut	55 (7 %)	82 %
Kaikki	810 (100 %)	81 %

Kaikki 14 esimerkkilauseetta kattavan kokonaiskatsauksen valossa ei näytä erityisen todennäköiseltä, että vastaajan kotialue vaikuttaisi konstruktion yksiköllisen tulkinnan, 'minä ja joku', hyväksyntään. Erot alueiden välillä ovat huomattavan pieniä. Niukasti kokonaiskuvasta eroaa peräpohjalaismurteiden kotialue. Ryhmän pienuudesta (39 osallistujaa) johtuen johtopäätöksiä voidaan tässä asetelmassa tehdä varsin rajatusti: tilastollisesti merkitseviä eroja tulkintojen hyväksynnässä aineiston kokonaiskuvassa ei voida osoittaa. Konstruktiio näyttää myös sillä tavoin neutraalilta osalta puhekieltä, ettei mikään tietty alueellinen tausta korreloi sen vähäisemmän hyväksynnän kanssa, vaikka yksilöllistä hajontaa tuloksissa esiintyykin (ks. kuvio 1).

Taulukon 1 kuvausta enemmän syventyen tilannetta voidaan havainnollistaa yksittäisten esimerkkilauseiden avulla. Tässä esiteltävät lauseet olivat kyselyssä laajimmin hyväksytyjen joukossa, minkä myötä niiden tulkintoja koskevista arvioista on käytössä kattavin ja siten edustavin aineisto. Kuvio 2 esittelee, millaisia arviot lauseen *Me lähdetään lomamatkalle Annan kanssa* (esimerkki 10a) merkityksistä ovat eri kotialueita edustavien informanttien vastauksissa. Ilmoituksensa mukaan lausetta omassa puheessaan voisi käyttää 92 % vastaajista. Esimerkkilauseen 10a konstruktion laajimmin hyväksyty merkitys on 'me ja Anna', jonka vastaajista 80 % hyväksyy. Yksiköllinen merkitys 'minä ja Anna' jää toissijaiseksi, sen hyväksyy 70 % vastaajista. Kuvio 2 osoittaa,

että tulkintojen preferenssijärjestys vaihtelee aineistossa, kuten tässä tapahtuu peräpohjalaismurteiden kohdalla. ⁷

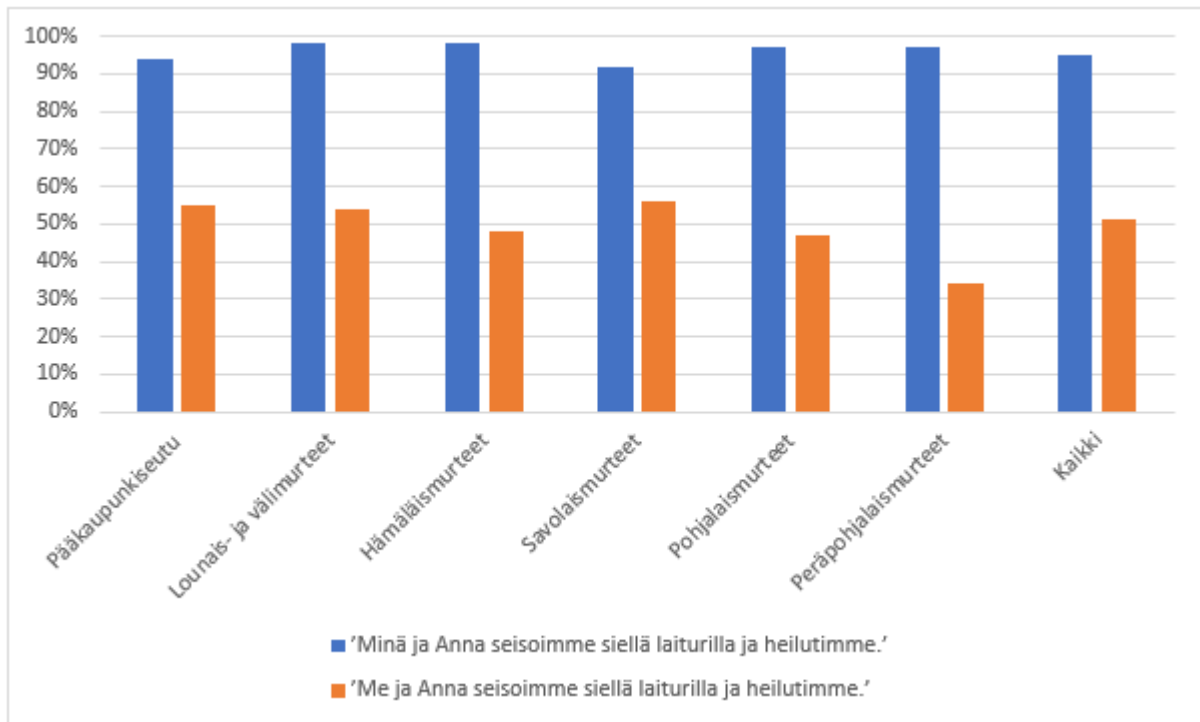
Kuvio 2. Esimerkin *Me lähdetään lomamatkalle Annan kanssa* tulkintojen hyväksyntä kotialueittain.

Kuviossa 3 vertaillaan arvioita lauseen *Annan kanssa me seisottiin siellä laiturilla ja heiluteltiin* (esimerkki 17a) merkityksistä. Vastaajista 88 % ilmoittaa voivansa käyttää sitä puheessaan. Tyypillisempi merkitys on yksiköllinen, 'minä ja Anna, jonka koko aineistossa hyväksyy 95 % kaikista vastaajista. Monikollinen tulkinta 'me ja Anna' jää 51 % hyväksymäksi.

⁷ Ristiintaulukoinnissa yksiköllisen tulkinnan hyväksyntään merkitsevästi vaikuttavina kotialueina näyttäytyvät lounais- ja välimurteiden ($p = 0,034$), savolaismurteiden ($p = 0,018$) sekä peräpohjalaismurteiden alueet ($p = 0,038$). Koko asuin historian eli myös myöhemmät asuinpaikkakunnat huomioivassa regressioanalyysissä murrealueista yhdenkään vaikutus ei erottaudu tilastollisesti merkitsevänä.

Kuvio 3. Esimerkin *Annan kanssa me seisottiin siellä laiturilla ja heiluteltiin* tulkintojen hyväksyntä kotialueittain.

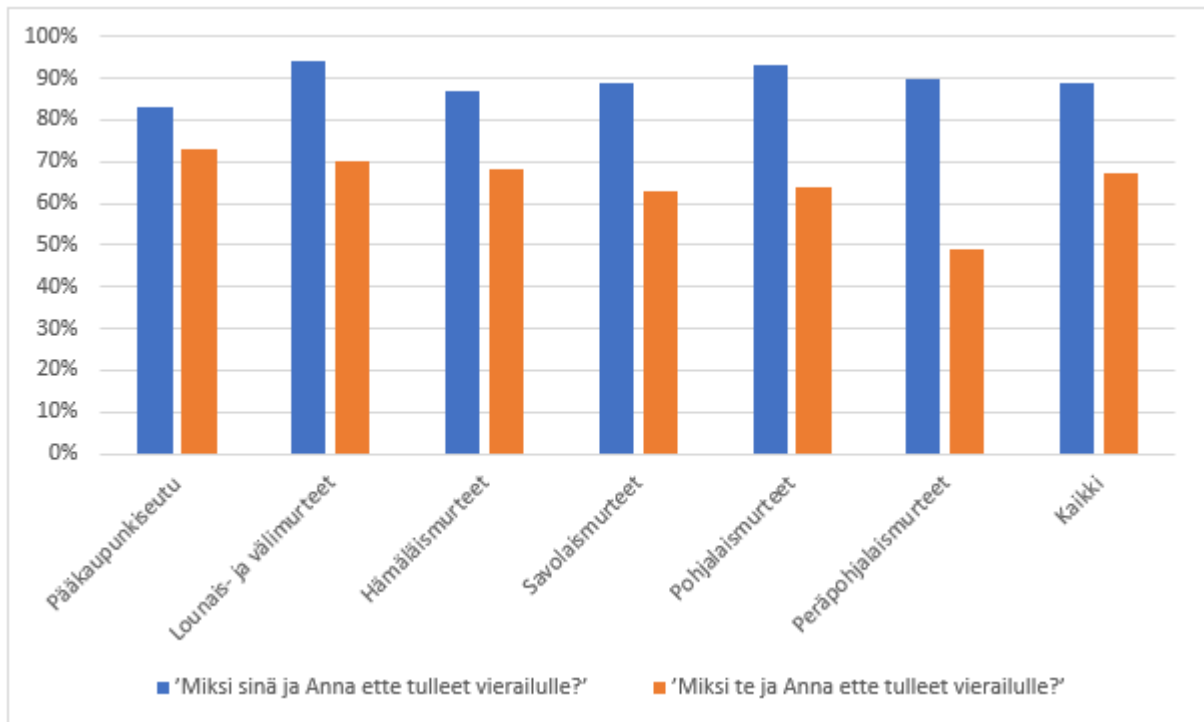

Kuvio 3 kuvaa erityisen hyvin sitä, että tarjolla olevien merkitysten välille muodostuu selkeitä eroja tiettyjen syntaktisten kokoonpanojen yhteyksissä, vaikka molemmat tulkinnat ovatkin hyväksyttäviä ainakin osalle kielenkäyttäjistä. Alueelliseen taustaan tämä ei kuitenkaan ole, ainakaan pääsääntöisesti, kytköksissä: vertailussa erottuu lähinnä peräpohjaläismurteiden kotialueen edustajien vähäisempi hyväksyntä monikolliselle tulkinnalle.⁸ Vastaajien koko asuinhistorian muut asuinpaikkakunnat huomioivassa regressioanalyysissä murrealueista yhdenkään vaikutus ei erottaudu tilastollisesti merkitsevänä.

Monikollisen tulkinnan hyväksynnän vaihtelu on läsnä myös kuviossa 4, joka kuvaa esimerkkilauseen *Miksi te ette tulleet Annan kanssa vierailulle?* (esimerkki 18a) tulkintojen hyväksyttävyyttä. Lausetta puheessaan voi ilmoituksensa mukaan käyttää 96 % vastaajista. Yksiköllisen tulkinnan 'sinä ja Anna' hyväksyy 89 % kaikista vastaajista, monikollisen 'te ja Anna' 67 %.

⁸ Vähäisempi hyväksyntä on havaittavissa myös ristiintaulukoinnissa, jossa ero muihin alueisiin on merkitsevä ($p = 0,029$).

Kuvio 4. Esimerkin *Miksi te ette tulleet Annan kanssa vierailulle?* tulkintojen hyväksyntä kotialueittain.

Kuten kuvio 4 esittää, ero merkitysvaihtoehtojen välillä vaihtelee jonkin verran vastaajien kotialueesta riippuen: monikollisen tulkinnan hyväksyntä jää vähäiseksi varsinkin peräpohjalaismurteiden kohdalla, mikä on todettavissa ristiintaulukoinnillakin ($p = 0,014$).⁹ Yksiköllinen tulkinta korostuu lounais- ja välimurteiden ollessa vastaajan kotialue ($p = 0,039$). Sama huomio toistuu koko asuinhistorian huomioivassa regressioanalyysissä lounais- ja välimurteiden alueeseen kytköksissä olleiden vastaajien joukossa ($p = 0,008$).

Alueellisen taustan vaikutus suomen konstruktion voidaan todeta varsin vähäiseksi, eikä alueellinen vaihtelu näyttäydä sen hyväksyntää selittävänä tekijänä. Seuraava osio esittelee suomenruotsin aineistoa koskevat havainnot samassa järjestyksessä.

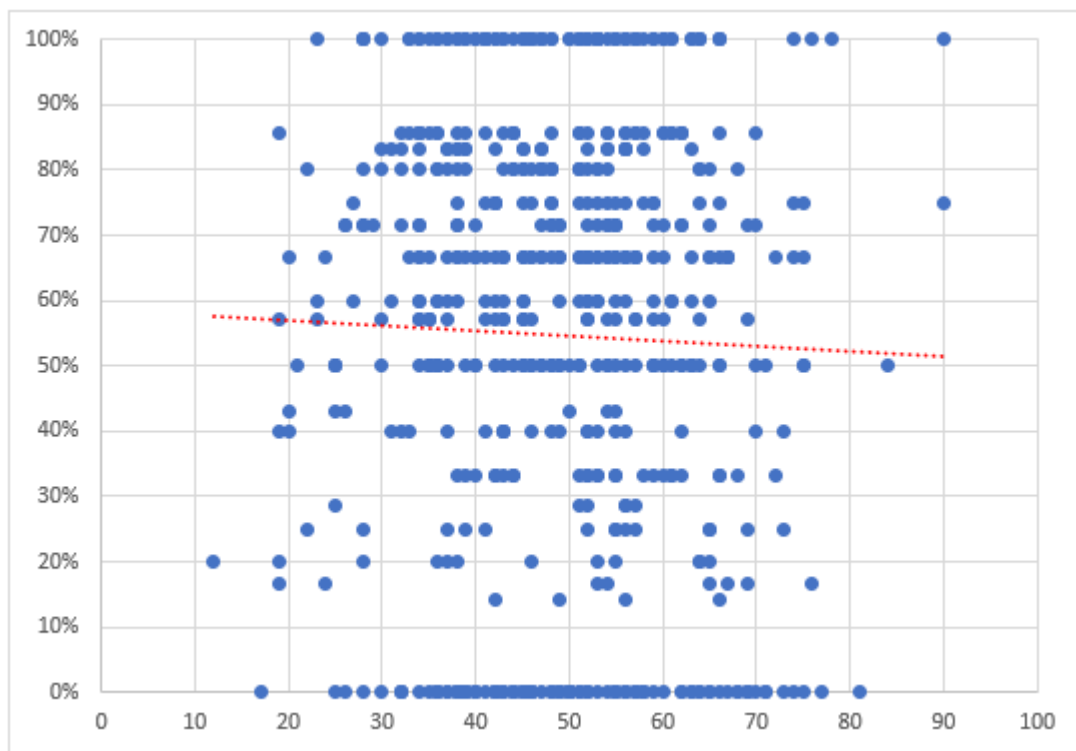
4.2 Konstruktion hyväksyntä suomenruotsissa

⁹ Kiinnostavasti monikollinen tulkinta korostuu lounais- ja välimurteiden, hämmäläismurteiden sekä pohjalaismurteiden alueille sijoittuvissa kaupunkikeskittymissä (Turku, Tampere ja Oulu), mikäli nämä irrotettaisiin erilliseen tarkasteluun. Huomio koskee eräitä muitakin esimerkkilauseita. Näitä ei tässä tutkimuksessa kuitenkaan voida eritellä tarkemmin.

Luvussa 2.2 esitelty kyselytutkimusaineisto kattaa 618 suomenruotsia edustavan osallistujan vastaukset. Suomenruotsia edustavista informanteista 614 on ilmoittanut ikänsä ja 616 on antanut tietoa asuinpaikoistaan. Osio hyödyntää seitsemää luvussa 2.2 esitellyistä esimerkkilauseista.

Vastaajien iän suhteen suomenruotsin aineistonkeruu on tavoittanut osallistujia jonkin verran suomenkielistä kyselyä tasaisemmin, joskin alle 30-vuotiaiden osallistuminen on jäänyt hieman muita ikäryhmiä vähäisemmäksi. Kuvio 5 esittää miten suuressa osassa arvioimiaan lauseita vastaajat pitävät kulloinkin tarjolla olevaa yksiköllistä tulkintaa mahdollisena. Suomenruotsin aineistossa vastauksiin sisältyy vielä suomeakin suurempaa hajontaa.¹⁰

Kuvio 5. Vastaajan ikä ja yksiköllisen tulkinnan hyväksyntä suomenruotsissa.

Kuten suomenkielisen aineiston kohdalla, alueellista vaihtelua selvitetään tässäkin vastaajien ilmoittamien kotialueiden erittelyllä (taulukko 2). Jaottelun alueet ovat Vaasa, muu Pohjanmaa, pääkaupunkiseutu, muu Uusimaa, Turku, muu Turunmaa. Erittely vastaa parhaiten suomenruotsin murteiden ja kaupunkikeskittymien rinnakkaiselo (ks. esim. Ivars 2015). Ryhmittelyn ulkopuolelle jäävät informantit kielisaarilta ja suomenkielisiltä alueilta (12 osallistujaa), Ahvenanmaalta (3 osallistujaa), ulkomailta (2) sekä useilta eri kotialueilta (35) johtuen ryhmien heterogeenisyydestä ja pienuudesta. Näiden lisäksi muut-kategoriaan luetaan osallistujat, jotka eivät ole halunneet antaa

¹⁰ Vastaajan ikä ei ole tässä kuitenkaan merkitsevä muuttuja (regressioanalyysin mukaan $p = 0,544$).

tietoja alueellisesta taustastaan (2). Yksiköllisen tulkinnan hyväksyntä on ilmoitettu keskiarvona seitsemästä tarkastellusta esimerkkilauseesta. Tällöin kyseessä on keskiarvo siitä, miten suuri osuus kutakin lausetta ilmoituksensa mukaan käyttämään kykenevistä vastaajista pitää yksiköllistä tulkintaa hyväksyttävänä.

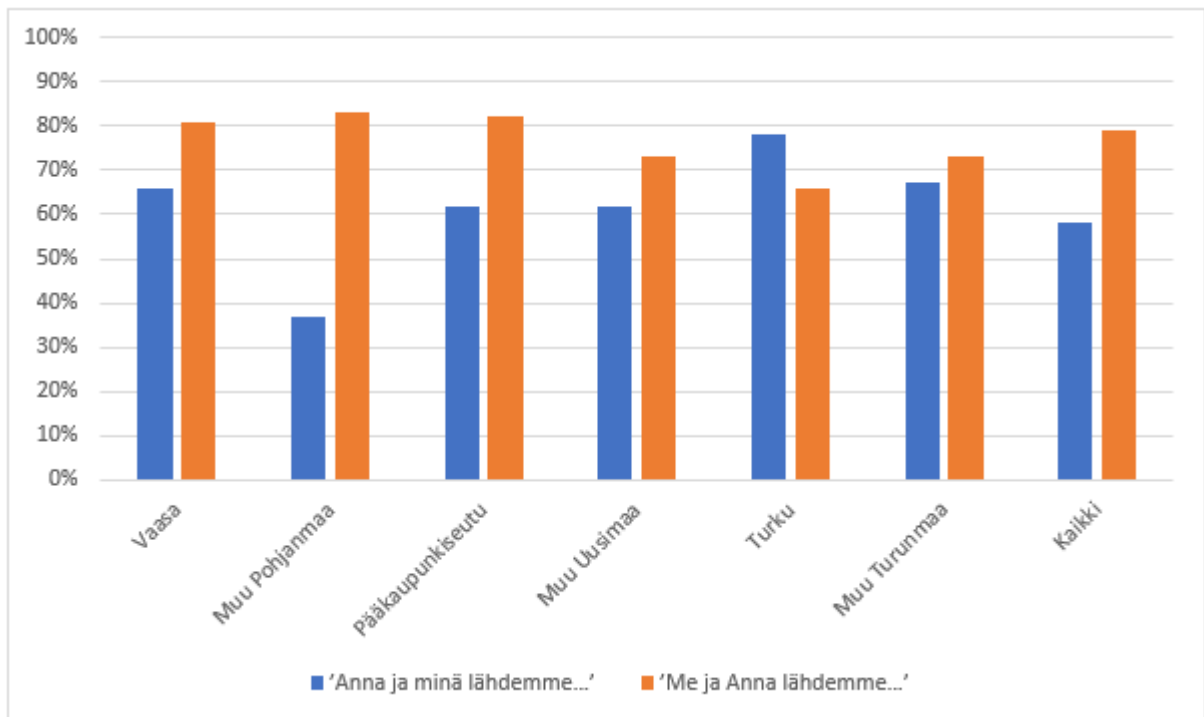
Taulukko 2. Yksiköllisen tulkinnan hyväksyntä suomenruotsissa kotialueittain.

Vastaajan kotialue	Ryhmän koko: informantteja (osuus kaikista)	Yksiköllisen tulkinnan hyväksyntä, keskiarvo
Vaasa	32 (5 %)	56 %
Muu Pohjanmaa	128 (21 %)	46 %
Pääkaupunkiseutu	204 (33 %)	63 %
Muu Uusimaa	115 (18 %)	68 %
Turku	37 (6 %)	68 %
Muu Turunmaa	48 (8 %)	69 %
Muut	54 (9 %)	62 %
Kaikki	618 (100 %)	61 %

Taulukko 2 esittelee, että konstruktion yksiköllinen tulkinta on keskimäärin vähemmän hyväksytty suomenruotsissa kuin suomessa, mikä palautuu osaltaan kuvion 5 osoittamaan huomioon: hajonta vastauksissa on suurempaa. Joukossa on myös paljon konstruktion yksikölliseen tulkintaan kielteisesti suhtautuvia vastaajia. Kielteisimmän tähän suhtautuvat vastaajat, joiden kotialue on Pohjanmaa, erityisesti Vaasaa lukuun ottamatta (muu Pohjanmaa).

Eröt ovat näkyvimpiä esimerkkilauseessa, jossa prepositiolauseke sijoittuu lauseen loppuun. Tässä syntaktisessa kokoonpanossa monikollinen tulkinta korostuu (Kurki 2022, 113–114). Kuvion 6 esimerkkilauseetta *Vi ska fara på semester med Anna* (esimerkki 10b) voisi kyselytutkimuksen mukaan käyttää 84 % vastanneista. Yksiköllisen tulkinnan 'minä ja Anna' hyväksyi 58 % vastaajista, monikollisen 'me ja Anna' 79 %.

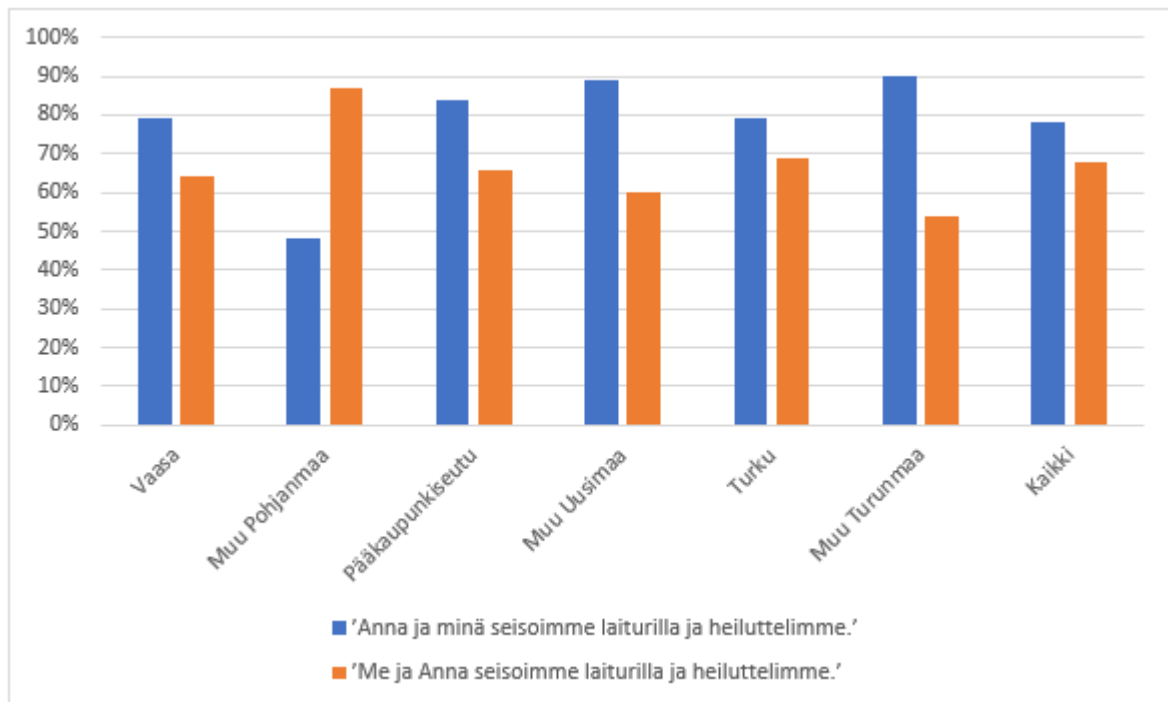
Kuvio 6. Esimerkin *Vi ska fara på semester med Anna* tulkintojen hyväksyntä kotialueittain.

Kuten kuvio 6 nähdään, kotialueeltaan muuta Pohjanmaata edustavissa vastauksissa on muita ryhmiä suurempi ero merkitysten hyväksynnässä. Kyse on muuta alueita vähäisemmästä yksiköllisen tulkinnan hyväksynnästä, joka on todettavissa myös ristiintaulukoimalla (ero on erittäin merkitsevä, $p < 0,001$). Ilmiö toistuu koko asuinhistorian, myös muut asuinpaikat, huomioivassa regressioanalyysissä muun Pohjanmaan alueeseen kytköksissä olleiden vastaajien joukossa ($p < 0,001$).

Yllä kuvattu alueellinen kytkös näyttää olevan niin vahva, että merkitysvaihtoehtojen preferenssijärjestys voi olla päinvastainen muihin ryhmiin verrattuna, kuten kuvio 7 osoittaa. Juuri muun ruotsinkielisen Pohjanmaan ryhmässä monikollinen 'me ja Anna' tulkinta on aineistossa lauseelle *Med Anna stod vi där på bryggan och vinkade* (17b) yleisempi tulkinta, vaikka muissa ryhmissä merkitys 'Anna ja minä' todetaan useammin mahdolliseksi. Lausetta itsessään voisi ilmoituksensa mukaan käyttää 66 % vastanneista. Yksiköllisen tulkinnan 'minä ja Anna' hyväksyi 78 % vastaajista, monikollisen 'me ja Anna' 68 %.

Kuvio 7. Esimerkin *Med Anna stod vi där på bryggan och vinkade* tulkintojen hyväksyntä kotialueittain.

Huomionarvoista tässäkin on yksiköllisen tulkinnan muita kotialueita merkittävästi vähäisempi hyväksyntä ruotsinkielistä Pohjanmaata Vaasaa lukuun ottamatta edustavassa ryhmässä, mikä on todettavissa myös ristiintaulukoimalla ($p < 0,001$). Tämä ilmenee myös koko asuinhistorian huomioivassa regressioanalyysissä ($p < 0,001$).

Kyselytutkimuksen tuottama aineisto viittaa siihen, että konstruktio hyväksytään sen erityisessä yksiköllisessä merkityksessään ruotsinkielisellä Pohjanmaalla muita alueita heikommin. Huomio kiinnittyy kiinnostavasti suomenruotsin ja suomen kielikontaktiin, joka on vähäisimmillään juuri tietyissä osissa ruotsinkielistä Pohjanmaata ja Ahvenmaalla (ks. esim. Thors 1981). Ero näyttäytyy jokseenkin samanlaisena myös vastaajien koko asuinhistoriaa (kotipaikkakunta ja muut paikkakunnat, joilla vastaaja on asunut) tarkasteltaessa, sillä asuinhistorian tyypillisin kytkös ruotsinkieliselle Pohjanmaalle on juuri kotipaikkakunnan sijoittuminen alueelle.

Muilta osin myös suomenruotsin esimerkkilauseiden tarkastelu alleviivaa syntaktisten kokoonpanojen välille muodostuvia eroja. Samanaikaisesti merkittävä piirre konstruktion kaksitulkintaisuudessa on, etteivät merkitysvaihtoehdot sulje toisiaan pois. Toisen tulkinnan vahvaan hyväksyntä ei välttämättä tee vaihtoehdoisesta tulkinnasta erityisen heikosti hyväksytyä.

5 Johtopäätökset

Artikkelin tutkimuskysymykseen, miten laajalti kielenkäyttäjät hyväksyvät yksiköllisen tulkinnan, määrällinen tutkimus vastaa seuraavasti. Tarkastellun aineiston perusteella konstruktio on suomen kielessä noin 20 prosenttiyksikköä yleisemmin hyväksytty kuin suomenruotsissa. Esimerkkilauseiden välillä on paljon vaihtelua, joka ei selity tarkastelluilla muuttujilla. Kyse on paremminkin syntaktisten kokoonpanojen ominaisuuksista, jotka rajautuvat tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Hajontaa vastauksissa on muutoinkin runsaasti, ja erityisesti sitä on suomenruotsin aineistossa. Molemmissa kielissä on kuitenkin esimerkkilauseita, joissa yksiköllinen tulkinta on monikollista laajemmin hyväksytty ja tässä merkityksessä ensisijainen.¹¹

Suomen kaksitulkitaisen *me jonkun kanssa* -konstruktion aineisto esittelee sillä tavoin neutraalina, ettei sitä määrittävä yksiköllinen *'minä ja joku'* -tulkinta ole erityisesti sidoksissa vastaajan alueelliseen taustaan (kotipaikkakunta tai muu asuinhistoria). Konstruktio on kiinnostavasti hieman vähemmän hyväksytty vanhempien vastaajien keskuudessa, mutta mitään ilmeistä syytä ei ole olettaa, että konstruktio olisi leimallisesti osa nuorten kieltä.

Suomenruotsin aineistossa taustamuuttujista erottuu kytkös ruotsinkieliseen Pohjanmaahan Vaasaa lukuun ottamatta (muu Pohjanmaa). Juuri tämä murrealue, joko kotipaikkakunnan tai muun asuinhistorian muodossa on aineistoissa sidoksissa yksiköllisen tulkinnan vähäisempään hyväksyntään (ks. luku 4.2). Tämä on tärkeä huomio liittyen konstruktion esitettyyn alkuperään eli kielikontaktiin suomen kanssa (Bergroth 1928 [1917], 103). Juuri ruotsinkielisellä Pohjanmaalla kontakti on toteutunut muita alueita vähäisemmässä määrin. Havainto puoltaakin tältä osin hypoteesia, jonka mukaan suomenruotsin konstruktio on lainautunut suomesta.

Vaikka kysely on alun perin tehty syntaktisen tutkimuksen ehdoilla (Kurki 2022), se tarjoaa kuitenkin taustamuuttujien tarkasteluun riittävän laajan aineiston. Useat eri variaatiot kieliopillisista kokoonpanoista (esimerkit 8–24), joihin varsinkin suomenruotsissa näyttää kohdistuvan merkittäviä rajoitteita (ks. luvun 4 alku), keräävät tarkastelun kannalta riittävän määrän vastauksia. Kyselytutkimus metodina on tarkastelun kannalta sitenkin perusteltu, ettei konstruktion frekvenssi nykykieltä koskevissa korpusaineistoissakaan ole riittävä kielenkäyttäjien taustoja koskevien määrällisten huomioiden tekemiseen.

---

¹¹ Myös muuta aineistoa vähemmän yksiköllisen tulkinnan hyväksyntää puoltanut vastaajajoukko, jonka kotialue on muu Pohjanmaa, hyväksyy yksiköllisen tulkinnan esimerkkilauseelle 8b monikollista tulkintaa useammin.

Konstruktion esiintymät ovat yksittäisiä myös tämän tutkimuksen historiallisissa korpusaineistoissa, mutta löydökset ilmentävät toteutunutta käyttöä parhaimmillaan varsin selkeästi (ks. esim. 39). Historiallinen aineisto osoittaa, että konstruktio on ollut käytössä suomessa 1800-luvun alkupuoliskolla. Suomenruotsin vastineesta esimerkkejä voidaan tavata sen loppupuoliskolta. Näitä vanhempia osumia aineisto ei tarjoa, vaikka se sisältää ainakin joitakin tätä vanhempia tekstilajiltaan soveltuvia aineistokokonaisuuksia. Kirjallisten esiintymien lisäksi konstruktion käyttöä 1900-luvun puhutussa suomenruotsissa on kuvattu kielenhuollossa suomen vastineen olemassaolo mainiten (Bergroth 1928 [1917], 103).

Kokonaisuudessaan konstruktion voidaan todeta olevan varsin laajalti hyväksytty suomessa ja jokseenkin yleisesti myös suomenruotsissa. Uudesta ilmiöstä historiallisen aineiston valossa ei myöskään ole kyse. Parhaiten kokonaiskuvaa täydentäisi laajempi aineisto nykykielen näytteitä, joissa konstruktio esiintyy puhutussa kielessä. Tässä tutkimuksessa tarkasteltu hyväksyttävyyden tuo esille tiettyjä vaihtelun alaisia ominaisuuksia, myös syntaksiin liittyviä, mutta hyväksyttävyyden ja käytön suhde edellyttäisi jatkotutkimusta konstruktion todellista käyttöä koskien.

Aineistolähteet

Ahtisaari, Martti 1995: Tasavallan presidentin uudenvuodenpuhe 1.1.1995. *Suomen tasavallan presidentin puheet*. Saatavissa <https://www.presidentti.fi/ahtisaari/puheet-1995/p9501.uv.html> [viitattu 1.2.2023].

ELK = Elias Lönnrotin kirjeenvaihto -verkkojulkaisu 2017. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2017-. Saatavissa <http://lonnrot.finlit.fi/omeka> [viitattu 1.2.2023].

FNB 2000. STT:n ruotsinkielinen uutisarkisto 2000. Saatavissa <https://spraakbanken.gu.se/resurser/fnb2000> [viitattu 22.1.2022].

KKR = Kansalliskirjaston klassikkokirjaston ruotsinkielinen osakorpus, Kielipankki-versio. Kielipankki. Saatavissa <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-201804041> [viitattu 1.3.2022].

KLK = Kansalliskirjaston lehtikokoelma. Saatavissa <https://digi.kansalliskirjasto.fi/collections?id=82> [viitattu 20.3.2023].

MKG = Metsäsuomalaisten kirjeet Gottlundille. Saatavissa <https://gottlund.finlit.fi> [viitattu 1.2.2023].

PS = Paul Sinebrychoffin kirjearkisto. Saatavissa <http://kirjearkisto.siff.fi> [viitattu 25.1.2023].

SB = Språkbankenin historiallisen suomenruotsalaisen korpuksen kirjeenvaihtokokoelmat. Saatavissa <https://spraakbanken.gu.se/korp> [viitattu 27.3.2023].

Tasavallan presidentin kanslia 1995: Republikens presidents nyårstal 1.1.1995. *Suomen tasavallan*

presidentin puheet. Saatavissa <https://www.presidentti.fi/ahtisaari/puheet-1995/p9501.uvr.html> [viitattu 1.2.2023].

VKS = Vanhan kirjasuomen korpus. Kielipankki. Saatavissa <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-201407165> [viitattu 22.2.2022].

VNSK = Varhaisnykysuomen korpus, Kielipankki-versio. Kielipankki. Saatavissa <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-20140730147> [viitattu 22.2.2022].

Lähteet

Bergroth, Hugo 1917: *Finlandssvenska: handledning till undvikande av provinsialismer i tal och skrift*. Schildts Förlags Ab, Vaasa.

Bergroth, Hugo 1928 [1917]: *Finlandssvenska: handledning till undvikande av provinsialismer i tal och skrift*. Toinen uudistettu ja laajennettu painos. Schildts Förlags Ab, Vaasa.

Cable, Seth 2017: Some observations on the plural pronoun construction of Tlingit, Polish, and Russian. Claire Halpert, Hadas Kotek ja Coppe van Urk (toim.): *A pesky set: Papers for David Pesetsky*. MITWPL, Cambridge, MA.

Collins, Chris – Postal, Paul 2012: *Imposters: A study of pronominal agreement*. MIT Press, Cambridge, MA. <https://doi.org/10.7551/mitpress/9780262016889.001.0001>

Dékány, Éva 2009. Comitative adjuncts: Appositives and non-appositives. Katalin E. Kiss (toim.): *Adverbs and adverbial adjuncts at the interfaces*, 231–244. Mouton de Gruyter, Berliini.

Erelt, Mati 2008: Concerning the relationship of the comitative construction to the coordinating construction in Estonia. *Linguistica Uralica* 44 (2), 97–107.
<https://doi.org/10.3176/lu.2008.2.02>

Holmberg, Anders – Kurki, Klaus 2019: We ...with Anna: Inclusory coordination in Finnish and Fenno-Swedish. Ken Ramshøj Christensen, Henrik Jørgensen ja Johanna L. Wood (toim.): *The sign of the V: Papers in honour of Sten Vikner*, 243–266. Aarhus Universitetsforlag, Aarhus.
<https://doi.org/10.7146/aul.348.98>

Hällström-Reijonen, Charlotta af 2012: *Finlandismer och språkvård från 1800-talet till i dag*. Helsingin yliopisto, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-7598-8>

ISK = Hakulinen, Auli – Vilkuna, Maria– Korhonen, Riitta – Koivisto, Vesa – Heinonen, Tarja Riitta – Alho, Irja 2004: *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Ivars, Ann-Marie 2015: Dialekter och småstadsspråk. *Svenskan i Finland – i dag och i går*. SLS, Helsinki.

Kielitoimiston oikeinkirjoitusopas 2012. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 171. Kotimaisten

kielten keskus, Helsinki.

- Koskela, Lasse 2014: Kun kieli alkaa kiinnostamaan. Kotus-blogi – kaikkea kielestä. Saatavissa https://www.kotus.fi/nyt/kotus-blogi/blogiarkisto/lasse_koskela/kun_kieli_alkaa_kiinnostamaan.10688.blog [viitattu 19.3.2022].
- Kurki, Klaus 2022: We... with Anna: the inclusory plural pronominal construction in Finnish and Fenno-Swedish. *Working Papers in Scandinavian Syntax* 107, 111–134.
- Levälahti, Minna 2020. Om "vi" gör något med Emma måste vi vara minst tre. Hufvudstadsbladet 12.5.2020. Saatavissa <https://www.hbl.fi/artikel/om-vi-gor-nagot-med-emma-maste-vi-vara-minst-tre> [viitattu 4.7.2023].
- Lichtenberk, Frantisek 2000: Inclusory Pronominals. *Oceanic Linguistics* 39 (1), 1–32.
- Lindström, Jan 2003: Syntaksia suomenruotsalaisittain. *Virittäjä* 107 (4), 545–567.
- Reid, Lawrence A. 2009: Inclusory constructions and their development in Philippine languages. Alexander Adelaar, Andrew Pawley (toim.) *Austronesian historical linguistics and culture history: a festschrift for Robert Blust*, 267–294. Research School of Pacific and Asian Studies, Australian National University, Canberra.
- Schwartz, Linda 1988: Asymmetric feature distribution in pronominal 'coordinations'. Michael Barlow ja Charles Ferguson (toim.): *Agreement in natural language: Approaches, theories, descriptions*, 237–249. Center for the Study of Language and Information, Stanford, CA.
- Sigurðsson, Halldór Ármann – Wood, Jim 2020: "We Olaf": Pro[(x-)NP] constructions in Icelandic and beyond. *Glossa: A Journal of General Linguistics* 5 (1). <https://doi.org/10.5334/gjgl.1054>
- Sirola-Belliard, Maija 2016: *Suomen komitatiivi: -ine ja kanssa*. Tampere University Press, Tampere. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0246-7>
- Thors, Carl-Eric 1981: Finska påverkningar på de finlandssvenska folkmålen. Bengt Loman (toim.): *De finlandssvenska dialekterna i forskning och funktion*, 95–99. Åbo Akademi, Turku
- Vassilieva, Masha – Larson, Richard K. 2005: The semantics of the plural pronoun construction. *Natural Language Semantics* 13 (2), 101–124. <https://doi.org/10.3765/salt.v0i0.2853>

Klaus Kurki

kleiku@utu.fi

Pohjoismaiset kielet, Turun yliopisto

<https://orcid.org/0000-0001-6149-9034>